

Miroslav TOMEK*

NIEKTORÉ ASPEKTY ZVÝŠENIA BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVIA PRI PRÁCI VO FIRMÁCH ZAOBERAJÚCÍCH SA VÝROBOU KOMPONENTOV PRE AUTOMOBILOVÝCH PRODUCENTOV

Príspevok sa zaoberá niektorými otázkami riadenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a ich skvalitnením v podmienkach firiem zaoberajúcich sa výrobou komponentov pre automobilových producentov. Zvýrazňuje význam systému manažérstva bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a poukazuje na jeho všestranné prínosy.

ÚVOD

Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci v 21. storočí je sprevádzaná nielen vo svete, ale aj na Slovensku rýchlymi, významnými a zložitými technologickými zmenami, ktoré majú okrem iného aj negatívny dopad na zdravie ľudí. Zvyšujú sa nároky na zamestnancov, ktorí často pracujú na hranici svojich fyzických i duševných možností. Často pracujú so škodlivinami so značnou nebezpečnosťou alebo v prostredí, ktoré je pre činnosť zamestnancov škodlivé. V rámci Európskej únie dochádza približne každých päť sekúnd k pracovnému úrazu a každé dve hodiny zomrie jeden zamestnanec na následok úrazu pri práci. Na druhej strane sa zvyšujú nároky aj na zamestnávateľa, ktorý by mal spoločne s odborníkmi z oblasti ochrany práce a verejného zdravotníctva hľadať východiská pri eliminácii negatívneho pôsobenia pracovného procesu na zdravie človeka. Treba si uvedomiť, že sa jedná o proces nezvratný, s ktorým je nutné rátať a vhodným spôsobom ho ovplyvňovať. Jednou z neoddeliteľných oblastí riešiacich uvedený problém je bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci (BOZP) v oblasti spoločností zaoberajúcich sa výrobou automobilov a komponentov k nim. Ich stratégia musí byť okrem iného zameraná aj na ochranu práce, ochranu a podporu zdravia zamestnancov najmä vo vysoko rizikových oblastiach.

* Miroslav Tomek, doc., Ing., PhD., Katedra technických vied a informatiky Fakulty špeciálneho inžinierstva Žilinskej univerzity.

KVALITA RIADENIA BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVIA PRI PRÁCI

Kvalita riešenia otázok spojených s ochranou človeka v pracovnom procese je úzko spojená okrem iného aj s riadením BOZP. Poznatkov o riadení je veľké množstvo. Nie sú usporiadané do ucelenej teórie, ale naopak predstavujú celý rad smerov, škôl a zameraní.

Riadenie BOZP možno charakterizovať ako mnohostrannú, uvedomelú a aktívnu tvorivú činnosť, v rámci ktorej riadiaci subjekt (riadiace centrum – zamestnávateľ, štatutárny zástupca, majster a pod.) stanovuje ciele, ovplyvňuje metódy, prostriedky a spôsob správania sa riadených (výkonných) zložiek (zamestnancov) tak, aby celá riadená sústava optimálne plnila určené funkcie (úlohy, povinnosti, akcie) a dosahovala stanovené ciele v určenom čase a kvalite.

Riadenie BOZP je zložitý proces, ktorý obsahuje jednotlivé súbory činností:

- prípravu na zabezpečenie BOZP,
- plánovanie BOZP so všestranným zabezpečením,
- organizovanie BOZP s cieľom efektívneho využitia času, síl a prostriedkov potrebných na jeho splnenie,
- operatívne riadenie BOZP s cieľom splnenia úloh v stanovenej kvalite, čase a priestore,
- kontrolu a poskytnutie pomoci a hodnotenie plnenia úloh BOZP.

Zamestnávateľ je povinný starať sa o bezpečnosť a ochranu zdravia všetkých osôb (vlastných zamestnancov, zamestnancov dodávateľských firiem, zákazníkov, návštevníkov a pod.), ktorých musí už pri vstupe upozorniť na zásady bezpečného správania sa a pohybu v priestoroch organizácie, a ktoré sa nachádzajú s jeho vedomím na jeho pracoviskách alebo v jeho priestoroch.

Úlohy zamestnávateľa v oblasti starostlivosti o BOZP sú povinní zabezpečovať vedúci zamestnanci na všetkých stupňoch riadenia v rozsahu úloh vyplývajúcich z ich funkcií. Tieto úlohy sú rovnocennou a neoddeliteľnou súčasťou ich pracovných povinností. Úlohy a pôsobnosť všetkých vedúcich zamestnancov musia byť vymedzené v pracovnej zmluve, pracovnej náplni, organizačnom poriadku, resp. v inom vnútornom predpise. Vyšší riadiaci zamestnanci zodpovedajú za bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci najmä z hľadiska systémového, celkovej organizácie práce a zabezpečenia starostlivosti o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci vytváraním materiálových, organizačných, výchovných a iných predpokladov. Nižší riadiaci zamestnanci zodpovedajú za realizáciu plnenia stanovených opatrení na konkrétnych pracoviskách a zverených úsekoch.

Zamestnávateľ je povinný, buď priamo alebo nepriamo cestou svojich podriadených vedúcich zamestnancov zabezpečiť vykonanie potrebných preventívnych a ochranných opatrení. V prípade ohrozenia života alebo zdravia, je povinný konať bezodkladne.

Povinnosti zamestnancov pri zaisťovaní BOZP a pri vykonávaní potrebných opatrení neovplyvňujú zodpovednosť zamestnávateľa za plnenie povinností v oblasti BOZP.

Náklady spojené so zaisťovaním BOZP je povinný znášať zamestnávateľ, tieto náklady nesmie presunúť na zamestnanca.

Jedným zo základných predpokladov bezpečného plnenia pracovných úloh každým zamestnancom z hľadiska BOZP je okrem iného aj jeho oboznamovanie a informovanie zo strany zamestnávateľa. Zamestnávateľ je povinný pravidelne (periodicita musí zodpovedať podmienkam vykonávanej práce), zrozumiteľne (primerané inteligencii, kvalifikácii, odborným skúsenostiam, veku, jazykovým schopnostiam zamestnanca) a preukázateľne (písomným záznamom) oboznamovať každého zamestnanca. Dôvodom na opakované školenie zamestnanca sú aj organizačné a technologické zmeny, nástup do práce po dlhodobej pracovnej neschopnosti, opakované porušovanie predpisov a zásad na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a pod.

Oboznamovanie (školenie) možno podľa potreby realizovať rôznymi formami (teoreticky, prakticky a vzájomnou kombináciou) a metódami (prednáškami, ukázkami, riešením modelových situácií, samoštúdiom, a pod.). Oboznamovanie a iné vzdelávanie vrátane praktického výcviku v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci zamestnancov a zástupcov zamestnancov pre BOZP, sa musia uskutočňovať v pracovnom čase.

Zamestnávateľ je povinný upraviť vnútorným predpisom pravidelnosť opakovaného oboznamovania tak, aby sa vykonávalo najmenej raz za dva roky, ak osobitný predpis neustanovuje kratší čas (napr. pre elektrikárov, žeriavnikov, obsluhovaní vyhradených technických zariadení a pod.). Pri pracovných činnostiach, na ktoré sa nevzťahuje žiadny predpis, periodicitu oboznamovania, ktorá nesmie prekročiť dva roky určuje zamestnávateľ vo vnútornom predpise.

SYSTÉM MANAŽÉRSTVA BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVIA PRI PRÁCI

Starostlivosť o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci prezentuje kultúrna a spoločenská úroveň organizácie. Žiadny podnikateľský subjekt zaoberajúci sa výrobou automobilov nemôže byť úspešný, ak sa nestará o svojich zamestnancov, o vyhovujúce pracovné prostredie a pracovné podmienky. Naopak starostlivosť o BOZP zamestnávateľov na jednej strane znižuje možnosť vzniku pracovných úrazov a ich nepriaznivých ekonomických a humánných dôsledkov, na druhej strane vytvára podmienky a väčšiu zainteresovanosť zamestnancov, čo sa odráža na vyššej produktivite a kvalite práce.

Jednou z možných ciest ako skvalitniť systém riadenia BOZP (OHSAS – Occupational Health and Safety Assessment Series) je realizácia systému riadenia a BOZP s dôrazom na vyhľadávanie nebezpečenstva a ohodnotenia vplyvujúcich rizík voči zamestnancom, následné podchytenie všetkých rizík a minimalizácia ich dopadov. Vznik smernice OHSAS 1801, ktorá sa neustále vyvíja a inovuje (v súčasnej dobe OHSAS 1801:2008), sa datuje do roku 1999 a na jej vydaní sa podieľalo 14 medzinárodných organizácií pôsobiacich v oblasti systémových certifikácií. Výhodou je, že štruktúra smernice OHSAS je kompatibilná so základnými prvkami legislatívy väčšiny európskych štátov a s ďalšími významnými medzinárodne uznávanými štandardmi (obr. 1).

Obr. 1 Vplyv medzinárodne uznávaných štandardov na chod firmy

Zabezpečenie úspešnosti v oblasti riadenia BOZP v súčasných zložitých ekonomických a finančných podmienkach predpokladá zavedenie a realizáciu medzinárodne uznávaných systémov aj dodávateľmi produktov automobilovým producentom.

Motívom na zavedenie a certifikácie systému manažérstva BOZP by malo byť:

- minimalizovanie rizika poškodenia zdravia zamestnancov a strát na životoch, minimalizácia nákladov spojených s mimoriadnymi udalosťami na pracovisku (nehody a havárie),
- minimalizovanie škôd a strát spôsobených chorobou z povolania a prerušením výroby pre úrazy a poruchy,
- zavedenie systematickosti a plánovitosti v oblasti BOZP a z toho vyplývajúce zlepšenie systému BOZP,
- vybudovanie samo regulujúceho systému, reagujúceho pružne na zmeny požiadaviek legislatívnych predpisov, bezpečnostných požiadaviek a zmien vo vnútri organizácie (napr. nových technológií, organizačných zmien a pod.),
- zníženie sankcií (za správne delikty a poriadkové pokuty),
- zlepšenie pracovných podmienok,
- zvýšenie spokojnosti, motivácie a tvorivosti zamestnancov a ich zodpovednosti za vlastné zdravie,
- jasná zodpovednosť ľudí za BOZP na všetkých úrovniach organizácie, zlepšenie imidžu a konkurencieschopnosti podniku,
- preukazovanie systematického obmedzovania rizík, resp. nebezpečenstva, ktoré ohrozujú bezpečnosť a ochranu zdravia všetkých osôb ovplyvňovaných činnosťami, výrobkami alebo službami automobilových výrobcov.

Okrem uvedených skutočností možno v nadväznosti na oblasť BOZP považovať aj vyššiu produktivitu práce a vyššiu kvalitu práce, ktorá je cieľom aj pre dodávateľov komponentov pre automobilových producentov.

Ak má byť manažérsky systém v oblasti BOZP, mal by vychádzať z:

- koncepcie politiky BOZP, ktorá musí byť primeraná z pohľadu potrieb firmy,
- identifikácie rizík a právnych požiadaviek,
- taktických a operatívnych cieľov a programov zameraných na trvalé zlepšovanie,
- manažérskych aktivít zameraných na riadenie rizík spojených s BOZP,
- monitorovania výkonnosti systému BOZP,
- trvalým hodnotením a zlepšovaním systému.

Otázkou je, aké pozitívne výsledky možno očakávať? Zvýšenie kvality riadenia v oblasti manažmentu BOZP má pozitívny vplyv aj na oblasti zvýšenia konkurencieschopnosti, zefektívnenie riadiacich výkonných činnosti, ekonomických prínosoch a pod. Zavedením systému napríklad dochádza k:

- zvýšeniu bezpečnostných štandardov v prostredí organizácie,
- zvýšeniu produkcie a kvality práce, a tým aj následne k vytvoreniu vhodných predpokladov pre jednoduchšie získavanie nových zákaziek, ktoré v konečnom dôsledku vedú aj k vyššiemu zisku,
- vybudovaniu vzájomne výhodných vzťahov s dodávateľmi, zákazníkmi a ďalších zainteresovaných strán, ktoré má za následok vo vzťahu zvýšenie imidžu automobilových producentov a ich dodávateľov v očiach potencionálnych kupujúcich, dodávateľov, a tým aj následné zvýšenie odberu ich výrobkov,

- k vybudovaniu korektných zamestnaneckých vzťahov s posilnením vedomia osobnej zodpovednosti za BOZP,
- posilneniu pozícií vo výberových konaniach, či už pri získavaní nových atraktívnych lokalít na vybudovanie výrobných závodov, získanie nových zákaziek alebo pri výbere odborne zdatných potencionálnych zamestnancov (zvýšený záujem o prácu v bezpečnej a úspešnej firme),
- maximálnemu zjednodušeniu a zefektívneniu vedenia dokumentácie organizácie,
- k efektívnemu predchádzaniu možných problémov, nezhodám a nákladom pri odstraňovaní škôd porušením pravidiel BOZP atď.

ZÁVER

Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci zamestnancov by mala byť v popredí pozornosti každého výrobcu komponentov dodávaných automobilovým producentom. Aj napriek tomu, že každý dodávateľ má svoje špecifická, ktoré pramena napríklad zo zamerania výroby a následne používanej technológie, počtu zamestnancov a tým sa odvíjajúca veľkosť spoločnosti, umiestnenie atď. Skúsenosti zo sveta od jednotlivých výrobcov automobilových komponentov, ale aj od samotných automobilových producentov poukazujú na to, že oblasť BOZP je vhodné a výhodné riadiť systematicky s využitím systému manažerstva BOZP založenom na identifikácii nebezpečenstiev, vyhodnotením miery rizík, ktoré z nich vyplývajú a ich následné riadenie, uplatňovaním konkrétne nastavených kritérií pre bezpečné vykonávanie činností jednotlivých producentov. Cieľom príspevku bolo poukázať na niektoré problémy a najmä na prínosy zavedenia systému manažerstva BOZP.

LITERATÚRA

- [1] MÁLEK, Z., ČUJAN, Z., 2008: Logistika v teorii a praxi. In: Zborník 11. vedecko-odbornej konferencie s medzinárodnou účasťou LOGVD 2008 Dopravná logistika a krízové situácie. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, 2008. ISBN 978-80-8070-925-9
- [2] SEIDL, M., 2006: Východiská bezpečnosti a ochrany zdravia pri riešení krízových situácií v dopravnej infraštruktúre. In: Zborník z vedecko-odbornej konferencie s medzinárodnou účasťou „LOGVD '2006“, Žilina: FŠI ŽU, 2006, s.241-247, ISBN 80-8070-606-9
- [3] Encyklopédia BOZP, [online]. Dostupné na: <http://www.sspr.gov.sk/texty/File/pdf/2005/Kordosova/2005/encyklopedia.pdf> 20.11.2008]

SOME ASPECTS OF THE INCREASE OF SAFETY AND HEALTH PROTECTION IN THE COMPANIES PRODUCING ELEMENTS FOR THE CAR PRODUCERS

SUMMARY

The paper deals with some aspects of security management and health protection during work in conditions of the enterprises manufacturing components for automobile producers. It emphasizes the importance of security management system and health protection and their comprehensive contributions.

Recenzent: doc. Ing. Jaroslav Kleprlík, Ph.D.

